

УДК 911.2:502

Й.Р. Гілецький, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри географії і природознавства ДВНЗ
«Прикарпатський національний університет ім. Василя
Стефаника»,

М.П. Лотоцька, викладач кафедри географії і
природознавства ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет ім. Василя Стефаника»

Н.М. Тимофійчук, асистент кафедри географії і
природознавства ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет ім. Василя Стефаника»

ОЦІНКА ПИТОМОЇ ВАГИ ПРИРОДНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ У СТРУКТУРІ ПРИРОДО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІЇ НА ПРИКЛАДІ ВЕРХОВИНСЬКОГО ТА ПУТИЛЬСЬКОГО АДМІНІСТРАТИВНИХ РАЙОНІВ

*Роботу виконано на кафедрі географії і природознавства
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім.
Василя Стефаника»*

Заропоновано ввести поняття виробничий природно-ресурсний потенціал (ВПРП), під яким слід розуміти ту частину сукупної продуктивності природних ресурсів території на які існує потенційний попит і уже на терішній час вони реально можуть бути використані як засоби виробництва чи предмети споживання. Для його визначення поєднано вартісний та бально-індексний підходи до оцінки інтегрального ПРП. Перерахунок компонентної структури ВПРП та місця у ньому природних рекреаційнихресурсів виконано на прикладі двох гірських адміністративних районів.

Ключові слова: природно-ресурсний потенціал, виробничий природно-ресурсний потенціал, компонентна структура ПРП.

Hiletsky Y.R., Lototska M.P., Timofijchuk N.M. Evaluation the specific gravity of the natural recreational resources in the structure of natural resource potential the territory at the example of vurkhovinskiy and putilian administrative districts. In this article is proposed to introduce the concept of productive natural resource potential (PNRP), which should be understood as the part of the total productivity of natural resources of the territory for which there is a potential demand and for the present time they can actually be used as means of production or consumable.

For its definition cost and bench-index approaches to the estimation of integral NRP are combined. Recalculation the component structure of the PNRP and the place in it of natural recreational resources has executed on the example of two mountain administrative districts.

Key words: natural resource potential, production natural resource potential, component structure of natural resource potential.

Наявність тих чи інших природних умов, і особливо природних ресурсів, була й залишається важливою передумовою для розвитку економіки країни, регіону. Для комплексної сумарної оцінки кількості і якості природних ресурсів певної конкретної території, їх поєднань на ній, у географії використовують поняття «природно-ресурсний потенціал» ПРП. Це сукупність природних ресурсів території, які можуть бути використані у національному господарстві з урахуванням тенденцій науково-технічного прогресу [1]. Максимально достовірно і коректно оцінений ПРП території має відображати усю сукупність природних ресурсів певного регіону, реальні можливості, які базуються на вже виявлених запасах ресурсів, існуючих технологіях їх вилучення з довкілля чи використання. Вона надзвичайно важлива для визначення пріоритетних напрямів природокористування, господарської спеціалізації, місця регіону у територіальному поділі праці. Однак, саме у методиці оцінки величини ПРП існує велике різноманіття підходів, жоден з яких не позбавлений тих чи інших вад. Тому науковий пошук з цієї проблематики залишається вкрай актуальним.

Одним із відносно широко застосовуваних підходів до оцінки ПРП території є так званий бально-індексний метод. Сутність його полягає у тому, що кожному виду природних ресурсів або їх групам присвоюється певний бал. Також бали можуть присвоюватися різним чинникам, які розглядаються при оцінці можливостей використання ресурсів. Застосування бальної методики має свої певні переваги у порівнянні з іншими, але у той же час грішить суб'єктивізмом і пов'язане з безліччю припущень, які часом призводять до спотворення результатів.

Іншою методикою, яка забезпечує можливість приведення оцінки різних видів ресурсів, що є складовими інтегрального ПРП території, до єдиного знаменника, є вартісна економічна оцінка. Суть її полягає в тому, що всі ресурси набувають певної економічної цінності (вартості) у грошовій формі. Що до того, які саме підходи закласти до грошової оцінки кожного з видів ресурсів, то найбільш повно і детально розроблено це питання у працях В. П. Руденка. Під ПРП території він розуміє сукупну продуктивність її природних ресурсів як засобів виробництва і предметів споживання, яка виражається у їх суспільній споживній вартості [2, с.14].

Серед показників, які брались до уваги різними авторами (диференційна рента, диференційний доход, продуктивність витрат, валова продукція, чистий доход) В.П.Руденко виділяє валову продукцію як найбільш придатну до абсолютної економічної оцінки ПРП. Він пропонує виражати її за допомогою єдиних загальнодержавних чи (за їх відсутності) регіональних кадастрових цін, розрахованих методом ранжування приведених витрат [2, с.117]. Автором досить детально розкриваються особливості розрахунку експериментальної оцінки потенціалів окремих ресурсів (мінеральних, водних, земельних, лісових, фауністичних та природно-рекреаційних), а також інтегрального природно-ресурсного потенціалу України в цілому. На основі отриманих величин розрахована питома частка кожного економічного району, області, адміністративного району як за окремими видами ресурсів, так і в інтегральному ПРП. Також для кожного адміністративного району розрахована структура ПРП.

Розглянемо результати розрахунку структури ПРП Верховинського і Путильського районів, яка отримана В.П. Руденком. У табличних даних автора [2, с. 306, 314.] як компонент інтегрального ПРП подається водний потенціал, який включає дві складові частини – потенціал водних ресурсів як «технологічної сировини» для господарського комплексу та гідроенергетичний потенціал. У цьому ж виданні автор подає відсоткову структуру водного потенціалу. Тому є можливість, при аналізі структури інтегрального ПРП районів, розглянути потенціал водних ресурсів та гідроенергетичний потенціал як окремі компоненти (таблиця 1).

Таблиця 1

Компонентна структура природо-ресурсного потенціалу (за даними Руденка В.П. [2, с. 306, 314.]

Райони	Потенціал ресурсів, %						
	мінеральних	водних	гідроресурсів	земельних	лісових	фауністичних	Природних рекреаційних
Верховинський	0,3	50,9	4,4	3,7	27,3	0,1	13,3
Путильський	-	55,3	4,2	7,1	26,2	-	7,2

Хоч від часу зроблених розрахунків пройшов певний термін, але структурні співвідношення, очевидно, залишаються достатньо стабільними, а тому результати аналізу компонентної структури інтегрального ПРП матиме достатній ступінь валідності. Беручи до уваги цю позицію, у першу чергу варто зробити припущення чи можна прямо, без усяких

перерерахунків, використати подану В.Руденком компонентну структуру ПРП районів для визначення пріоритетних напрямів природокористування. З першого погляду видно, що домінантою, з часткою понад 50%, в обидвох адміністративних районах є водні ресурси. Виникає питання про те, як же можна в умовах цих віддалених гірських територій використати наявний потенціал водних ресурсів. Ще частка використання наявних водних ресурсів може зростати на певні виробничі потреби промислових чи рекреаційних об'єктів.

Для вирішення цієї дилеми пропонуємо ввести поняття виробничий природно-ресурсний потенціал ВПРП, під яким розуміти ту частину сукупної продуктивності природних ресурсів території на які існує потенційний попит і уже на терішній час реально ресурси можуть бути використані як засоби виробництва чи предмети споживання. Для його визначення пропонується поєднати вартісний та бально-індексний підхід до оцінки ПРП.

Серед показників, які пропонується відобразити за бально-індексним підходом передусім 1) наявність попиту на даний ресурс та товари і послуги, які створюються у процесі його використання, а також 2) транспортна доступність території. Якщо кожен з двох показників, який впливає на перспективи реального використання ресурсу, оцінити у п'ятибальній шкалі, а отриману суму балів поділити на максимально можливу (10 балів), то отримаємо індекс, який дозволить розрахувати виробничий природно-ресурсний потенціал ВПРП (табл. 2).

Таблиця 2.

Компонентна структура виробничого природно-ресурсного потенціалу

Райони	Показники впливу на ресурси та їх частка у ВПРП	мінеральних	водних	гідроресурсів	земельних	лісових	фауністичних	Природних рекреаційних
Верховинський	Коефіцієнт затребуваності	1	0.01	1	1	1	1	1
	Частка у ВПРП	0,6	1,0	8,9	7,5	55,0	0,2	26,8
Путильський	Коефіцієнт затребуваності	1	0.01	1	1	1	1	1
	Частка у ВПРП	-	1,2	9,3	15,7	57,9	-	15,9

Перахований виробничий природно-ресурсний потенціал ВПРП суттєво понижує в обох районах переоцінку частки у інтегральному ПРП територій водних ресурсів, а логічно піднімає питому вагу лісових та природних рекреаційних ресурсів. У такому вигляді компонентна структура ВПРП дає цілком реальні і збалансовані орієнтири на те, які саме напрями природокористування за ресурсним підходом є перспективними для розвитку

господарських комплексів Верховинського та Путильського адміністративних районів.

Список використаних джерел.

1. Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії: Посібник для викладачів економічних і географічних факультетів вузів, наукових працівників, аспірантів /М.М. Паламарчук, О. М. Паламарчук — К Знання 1998. — 416 с.
2. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. – У 3-х част.: підручник /В.П.Руденко. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 552 с.